

Веселин Вучков

Благодаря! Още в момента, в който прочетох заглавието на нашия панел се замислих защото той е формулиран по следния начин: Организирана престъпност и наказателен процес. Според мен, ако се намери човек, независимо дали изследовател или журналист, който да намери решението на това уравнение или неравенство, наказателният процес срещу представителите на организираната престъпност, според мен, заслужава да получи някаква награда. Аз самият съм работил около три години като следовател и започвам малко да съжалявам, че не останах следовател. Оттогава се занимавам с преподаване в академията на МВР и Пловдивския университет. Обаче още в началото искам да обърна внимание върху няколко акцента, изтървани и снощи на дискусиата, в първия панел, и днес преди обяд. Някакви, струва ми се, че малко лекомислено понякога се споменават едни постановки, за които законодателят е бил в размишление в продължение на столетия или поне десетилетия. Какво имам предвид. Няколко пъти се споменава за промяна на доказателствената тежест. Няколко пъти се споменава за това, че наказателният процес е твърде формален, включително и в България разбира се, едва ли е нужно пък тук да споменавам за добилото гражданственост правило за презумпция за невинност. Именно в аспекта на противопоставянето на организираната престъпност тези неща заслужават да бъдат поставени на сериозно внимание и анализ. Защото и при наказателен процес, който наистина е строго формален, разбира се, може много да се направи от законодателя и от практиката. Поне някои форми да бъдат ограничени, и не само по отношение разследване организирани престъпни групи. Но тази формалност на наказателния процес изобщо не е случайна. И това е ясно за всички присъстващи в тази зала, не се съмнявам в това. Не само юристите, които може би са малцинство. Очевидно е, че тези, които извършват престъпленията, са поставени в една привилегирована позиция. Не за друго, защото те не са ограничени от никакви форми и от никакъв арсенал от средства, които да ползват, за да си постигнат престъпните намерения. Държавата обаче в това отношение е в много неблагоприятна позиция. Особено представителите на институциите, които са призвани да се борят с тези явления, и особено представителите на обвинителната власт. Защото трябва да се постигнат поне две неща. Първо трябва да има доказателства с гарантирана достоверност. За да може един наказателен съд да постанови осъдителна присъда. Подчертавам с гарантирана достоверност. Това е първото важно изискване и от друга гледна точка, на второ място естествено, че все пак трябва да бъдат спазени фундаментални човешки права, когато се реализира една наказателна репресия. Арсеналът на въоръжение на дознателя, наречен по новому от м. август „разследващ полицаи“, на следователя, на прокурора, на съда, не е безкраен. И той трябва да спазва тези съвършено формални правила, но и не само формални, обаче. Така че когато говорим за преобръщане на доказателствената тежест, всички тези неща трябва да ги имаме предвид и както се спомена тука преди около час и половина-два, това е най-деликатният момент във всяка една наказателна процедура, присъща на едно съвременно демократично общество в началото на 21 век. Разбира се, тука имаме много критерии, които могат да ни ориентират правилно в проблемите и в пътищата за решаването им, най-вече решенията на съда по правата на човека в Страсбург, които ангажират и България. Нямам никакво намерение да изнасям някаква лекция по въпросите за това какви са проблемите на наказателния процес, когато предмет на наказателно дело са прояви на организирани престъпни групи. Защото тука проблемите са не само наказателни, наказателно правни и наказателно процесуални, те са и устройствени, и организационни, и кадрови. Трябва да се знае от всички, че нашето законодателство и практика не познават никакви специализирани форми за провеждане

на процедури срещу представители на организирани престъпни групи. Много пъти е коментирано обстоятелството, че независимо от престъпната проява, действие или бездействие, НПК предвижда универсален ред за реализиране на наказателна отговорност. Може би в съдебната фаза в последните 8 години законодателят направи не малко промени. Коментирани са надълго и нашироко проблемите на споразумението, Татяна след малко ще сподели своите виждания по този въпрос. Особено с новия НПК, съкратеното съдебно следствие от 2006 г., административното наказване, всички тези процедури облекчават само съдебната фаза. Но понеже така се стекоха нещата, че професионално се занимавам с дознателите от доста години в МВР, все пак искам да споделя това, че разследването, т. е. досъдебната фаза по никакъв начин не е облекчена от законодателя в последните години. И преди да се приеме новия НПК през октомври 2008. всички тези процедури, които споменах преди малко - съкратеното съдебно следствие, споразумението, административното наказание, по никакъв начин не променят ангажиментите на следователя или дознателя, които повеждат досъдебното производство. Те са длъжни да преминат през абсолютно всички етапи на развитието на фазата. Без никакво изключение – дали става дума за най-елементарно престъпление или за доста по-сложна престъпна проява. Това е арсенал от способности, които ползва един дознател, разследващ полицаи, следовател, прокурор или съд. Разпит в двете му разновидности на свидетел и на обвиняем, оглед, претърсване, изземване, експертиза, следствени експерименти, разпознаване. Това е въоръжението. Но когато става дума все пак за малко по-специфични способности, бих искал тук да кажа, че аз виждам някакво решение на проблема до известна степен преди всичко в две форми, които бяха въведени преди 11 години и по чиято ефективност и приложимост в наказателния процес се дискутира особено много в последните месеци или една година. Може би е известно на повечето от вас, че през август 1997 г. беше допуснат един много голям компромис след една дискусия, която вече може би сме позабравили, но аз си спомням много добре и до ден днешен, преди 11 години и повече, как казвахме, че за да ограничим корупцията и организираната престъпност трябва да допуснем ползването на СРС по наказателни дела. Това стана, повтарям, през август 1997 г., тогава беше променен НПК и се допусна използването на СРС за целите на наказателния процес, подчертавам. Дотогава беше допустимо използването на специални разузнавателни средства, но само за оперативни цели. Никога по наказателни дела. По това време, август 1997 се въведе и фигурата на свидетеля с тайна самоличност, т. нар. анонимен свидетел. Твърде много време мина оттогава. И резултатите са известни на всички, за съжаление изобщо не са окуражителни. Оказа се, че опасенията ни, които имахме тогава, се сбъднаха. Някак си не се конструираха нещата и процедурите по този начин, че това мощно средство за противопоставяне на организираната престъпност, като специалните разузнавателни средства или разпитите на анонимни свидетели, да се поставят на някаква здрава основа. За да може да се достигне до осъдителни присъди. И трябва да ви кажа, че този проблем беше поставян многократно, преди да избухнат големите скандали със СРС. Някак си в България така се случват нещата в последните години, че за да обърнем внимание на някакъв много съдържателен проблем, защото според мен СРС са много съдържателен проблем, трябва да се случи някакъв скандал. Или втората причина е да има дела срещу България в Страсбург и осъдителни присъди срещу държавата. Със СРС се случи точно така, знаем, че миналата година има спечелено дело в съда в Страсбург. Но може би по-големият мотив за предприемането на някакви промени бяха съпътстващите го скандали. През 1999-2001 беше направена сериозна статистика за това колко от резултатите на СРС се ползват по наказателни дела. Всички знаем каква беше статистиката. От 10 хиляди и повече дадени разрешения, и то специално за

подслушване, и то само на стационарни телефони, 267 са случаите, в които данните са ползвани по наказателни дела, 2.67 %. Даже не коментираме дали те са залегнали в мотивите на осъдителни присъди. От тази година има някакво подобрене. Излезе официална статистика преди три седмици 12 % са вече резултатите, ползвани по наказателни дела. За мен обаче това е свършено недостатъчно. Аз съм си приел един вътрешен критерий – докато не се преодолее границата от 50 % нещата няма да изглеждат добре. Поне 51 % от резултатите, условно казано, разбира се, трябва да се ползват по наказателни дела, защото винаги ще стои въпросът: „тогава за какво ползваме СРС, ако не за целите на наказателния процес?“ Ако трябва, фактическата бройка на дадени разрешения да се намали двукратно, трикратно, четирикратно, но поне на тази цена да се повиши относителният дял на доказателствата, събрани със СРС в наказателния процес. Обаче не са само проблемите със СРС. Те просто са по-интересни, защото са плодотворен извор на скандали, може би. Но има една област, която е така, покрита с един непрозрачен воал, няколко пъти съм говорил за нея и съм публикувал статии, и това е съдържанието на оперативно издирвателната дейност на българската полиция. Няма да се спирам в подробности на този проблем, но някак си ми се струва, че не отделяме необходимото внимание на този проблем. Защото това също е тема за размисъл – да подчиним тази оперативна работа на българските оперативни служби отново на целите на наказателния процес. В момента оперативната дейност на българската полиция е отделена с китайски стени от разследването. Не са случайни тези периодично припламващи скандали между дознатели и оперативни работници, навремето имаше същите скандали между следователите и оперативните работници. Но е необходима решителна реформа и в тази сфера оперативно издирвателната дейност трябва да бъде подчинена на интересите на наказателното производство. И то във всички отношения законово, структурно, кадрово. Да се изгради най-сетне криминалната или разследваща полиция, за която се говори вече повече от 10 години, която никой не е виждал, нещо като чудовището Лох Нес, всички говорят за него, но никой не го е виждал. Що е то криминална полиция, кога ще бъде изградена в България. Кога цялостният облик на Вътрешното министерство ще се дава от наказателно процесуалната му функция, от разследващата му функция. Съвсем накрая искам да отбележа, че в момента текат сериозни структурни реформи в МВР, предвид промените в законодателството от август тази година. В края на октомври, преди 20 дена, беше обнародван в Държавен вестник и дългоочакваният Правилник за приложение на закона за МВР, където са формулирани нови структури. Всички знаем, че основният потърпевш от тази реконструкция е известната служба ГДБОП, дали справедливо или не, това е отделен въпрос. И в момента се изграждат две дирекции към криминална полиция, противодействие на общата престъпност и противодействие на организираната и тежката престъпност. Тука много може да се спори по това дали словосъчетанието „организирана и тежка престъпност“ е съвсем коректно. Може би това не е толкова важно. По-важно е да видим как ще се сбъдне очакването. Дали в тази структура ще има само оперативни служби или ще има някакъв разследващ капацитет. Защо го казвам това? За да има наказателен процес, естествено трябва да има орган, който осъществява разследването, и това са разследващите полицаи. Опасявам се, че дознателите, които бяха на работа в тази структура ГДБОП ще бъдат отделени и ще бъдат ситуирани в новата Главна дирекция на МВР, наречена досъдебно производство. Една стъпка, която според мен ще бъде контрапродуктивна, против интереса на обществото да се изгради една разследваща полиция криминална полиция и отново да отделим дознателския апарат от оперативните служби, особено когато става дума за структура, която е призвана да противодейства на организираната и тежката престъпност. Благодаря!